

ЧИСЛІВНИК. СКЛАДНІ ВИПАДКИ УЗГОДЖЕННЯ ЧИСЛІВНИКА

МОРФОЛОГІЧНА
НОРМА

Українська мова
II клас

ПИТАННЯ

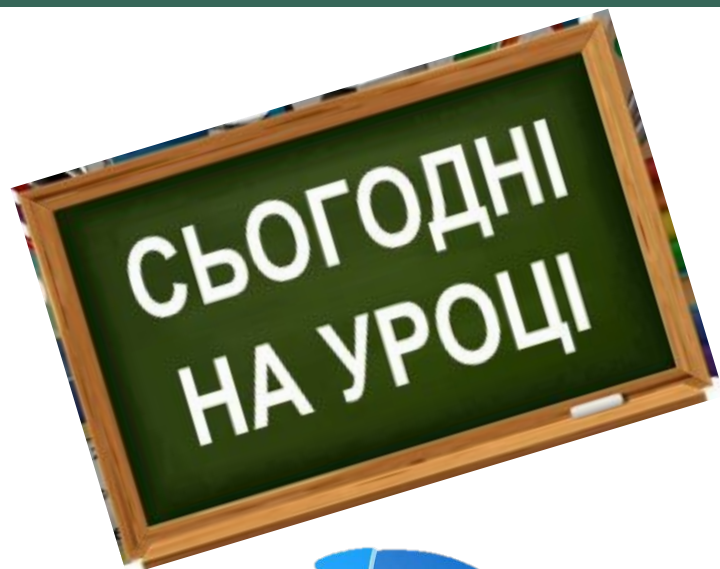
- Що вивчає морфологія?
- За якими ознаками відносимо слова до певної частини мови?
- Поясніть значення терміна «морфологічна норма».
- Наведіть приклади морфологічних помилок у вживанні іменника, прикметника, числівника.

✓ **Морфологія** (від грец. *morphe* — форма, *logos* — слово, учення) — це розділ науки про мову, що вивчає слова як частини мови.

✓ **Частини мови** — це класи слів, які характеризуються спільністю:
а) лексичних значень; б) граматичних ознак; в) будови слів і словотворчих засобів; г) синтаксичної ролі.

✓ **Морфологічні норми** стосуються вживання граматичних форм слів та поєднання їх з іншими словами.

✓ Наслідком порушення морфологічної норми літературної мови є **морфологічна помилка**. До морфологічних помилок відносять: неправильне утворення відмінкових форм відмінюваних частин мови, помилкове визначення граматичного роду іменників, неправильне утворення ступенів порівняння прикметників і прислівників, неправильне узгодження числівника з іменником.

- Про те, як поєднати числівник з іменником у всіх відмінках, про збірні числівники

Бліц-опитування

ЧИСЛІВНИК як частина

МОВИ

Числівник

- самостійна частина мови, що позначає число, кількість предметів, їх порядок при лічбі, відповідає на питання **скільки? котрий? котра? котре? котрі?**

Морфологічні ознаки

- Кількісні числівники змінюються тільки за відмінками.
- Порядкові числівники змінюються за родами, числами та відмінками.

Синтаксична роль

Кількісні числівники при поєднанні з іменниками виконують роль одного члена речення:

Одне сьогодні краще двох завтра. Каченя з першого дня плаває

Групи числівників за значенням і граматичними ознаками

Кількісні числівники

означають число чи кількість предметів і відповідають на питання скільки

одинадцять, двадцять три, сто сорок, тисяча тридцять

Порядкові числівники

означають порядок предметів при лічбі й відповідають на питання котрий? котра? котре? котрі?

одинадцятий, двадцять третій (третя, третє), сто сороковий (сорокова, сорокове)

МОВИ

Розряди кількісних числівників

цілі числа	(означають кількість предметів у цілих одиницях): <i>п'ять, сорок вісім, п'ятсот;</i>
дробові	(означають кількість частин, виділених у складі цілого): <i>дві сьомих, тридцять сотих</i> (можуть поєднуватись із назвами цілих чисел: три цілих і п'ять восьмих), <i>півтора, півторапта;</i>
збірні	(означають кількість предметів, яка сприймається як єдине неподільне ціле): <i>трос, п'ятеро, десятеро.</i> До збірних належать числівники <i>обоє, обидва, обидві.</i>

Групи числівників за
будовою

прості (сім)

складні (сімнадцять, сімдесят)

складені (сімдесят два).

КОЛО ДУМОК

- Визначте відмінок і число іменників у сполученнях із числівниками **два, три, чотири**.

*два коктейлі, три зошити,
чотири смайлики*

- Пригадайте, яке закінчення має слово **дубок** в уривку з пісні:

**Ой на горі два дубк.., два дубк..
Схилилися докупки.**

- Зробіть висновок, у якому числі вживаємо іменники із числівниками **два, три, чотири**.

ТЕОРЕТИЧНИЙ ПРАКТИКУМ

☹️ Узгодження числівників з іменниками [Ну ду-у-у-уже типове завдання на ЗНО] [ТУТ](#)

Числівники	Форма іменника	Наприклад	
<i>Один (одна, одно, одне, одні)</i>	Узгоджується з іменником у роді, числі й відмінку.	<i>Одна пісня, одного посібника, одні окуляри</i>	
<i>Два, три, чотири</i>	Форма називного відмінка множини. Форма родового відмінка однини лише у тих іменниках, які у формі множини втрачають суфікс -ин-; (при збірних числівниках такі іменники вживають у формі родового відмінка множини).	Правильно	НЕправильно
		<i>два мётри три місяці чотири нóмери</i>	<i>два метра три місяця чотири номера</i>
<i>5 і більше, збірні числівники, а також нуль, тисяча, мільйон, мільярд</i>	Форма родового відмінка множини.	<i>П'ять порцій, троє яблук, триста кілокалорій, нуль градусів, двадцять літрів</i>	

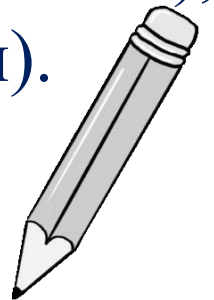
КОНСТРУЮВАННЯ

У називному відмінку
Числівник + Іменник
2, 3, 4 + Н. в. мн.
5 і більше + Р. в. мн.
дробовий + Р. в. одн.

- Утворіть словосполучення, ставлячи подані в дужках іменники в потрібній формі.

Два (словник), чотири (житомир'янин), три (товариш), дві (нерозлучні подруги), п'ять (букет), два (ім'я), чотири (прізвище), три (принтер), два (вчитель), дванадцять (клас), три дванадцятих (смачний торт), три (селянин), чотири (черкащанин), тридцять (школярі), два (вправний робітник), три (молодий водій), два (надійне плече), чотири (влучне слово), дві (асфальтовані дороги), дві соті (кілограм), троє (марсіанин), три (дорослий вінничанин), сто двадцять (активний киянин).

- Із трьома утвореними словосполученнями (на вибір) складіть речення.
- Укажіть числівники збірні та дробові. Як узгоджуються з ними іменники?

Перевір!

ІНТЕРАКТИВНА ВПРАВА «УЗГОДЖЕННЯ ЧИСЛІВНИКА»

<https://learningapps.org/watch?v=ϵp18puz3nn21>

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Числівни ки	Форма іменника	Наприклад
Дробові	Родовий відмінок однини.	<i>три п'яті години, нуль цілих і шість десятих бідона, півтора яблука, півтори тонни</i>

АЛЕ якщо до складу дробового числівника входять слова **з половиною, з чвертю**, то іменник пов'язуємо із цілим числом.
НАПРИКЛАД: три з половиною метри.

Чисельник звичайного дробу треба читати тільки в називному відмінку, а знаменник — залежно від значення чисельника. Якщо чисельник від 2 до 4, то знаменник може бути як у називному, так і в родовому відмінках множини: $2/3$ — дві треті або дві третіх; $3/7$ — три сьомі або три сьомих. Якщо чисельник 5 і більше, то знаменник треба читати тільки в родовому відмінку множини: $5/7$ — п'ять сьомих; $9/13$ — дев'ять тринадцятих.

У мішаних дробах цілу частину читають у називному відмінку + і + прикметник цілих: $74/7$ — сім цілих і чотири сьомі або сім цілих і чотири сьомих.

Правильно	Неправильно
<p>півтори тонни дві треті кілограма двом третім кілограма</p> <p>одн.</p>	<p>півтори тонн дві треті кілограм двом третім кілограм</p>
<p>два з половиною кілограми</p> <p>мн.</p>	<p>два з половиною кілограм</p>
<p>п'ять із чвертю літрів</p> <p>мн.</p>	<p>п'ять із чвертю літра</p>

КОЛО ДУМОК

□ Поясніть, чому в поданих реченнях іменник **кілограм** ужито в різних формах.

1. Купити три *кілограми* цукру.
2. У мішку п'ятдесят *кілограмів* цукру.
3. Додаємо дві треті *кілограма* цукру.
4. Засипати три з половиною *кілограми* цукру.

Перевір!

ІНТЕРАКТИВНА ВПРАВА «УЗГОДЖЕННЯ ЧИСЛІВНИКА»

<https://learningapps.org/watch?v=pa1vpsm1t21>

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Збірні числівники поєднуються з такими іменниками:

Збірні числівники

утворюються тільки від числівників

два – двадцять та тридцять.

До збірних належать числівники обоє, обидва, обидві. Від деяких збірних числівників утворюються числівники з пестливим значенням: двійко.

З іменниками чоловічого роду на означення осіб, тварин і птахів (*троє слухачів, четверо коней*)

З іменниками середнього роду (*двоє телят, четверо лоша*)

З іменниками, що вживаються лише у множині (*троє воріт, четверо окулярів*)

~~З іменниками жіночого роду та іменниками чоловічого роду назвами неістот збірні числівники НЕ ВЖИВАЮТЬСЯ.~~

Перевір!

ІНТЕГРАТИВНА ВПРАВА

«УЗГОДЖЕННЯ ЧИСЛІВНИКІВ З ІМЕННИКАМИ»

<https://learningapps.org/watch?v=ppfocz3gn2l>

КОМЕНТУВАННЯ

- Запишіть сполучення, вибравши з дужок потрібне слово. Прокоментуйте.

Шестеро (кролів, ялинок), троє (відер, жолудів),
десятеро (журналів, пасажирів), троє (сестер,
братів), двоє (ножиць, дисків), четверо (оленят,
учениць), десятеро (музикантів, балерин),
двадцятеро (днів, військових).

- Складіть і запишіть складне речення з одним утвореним словосполученням на вибір.

ДО РЕЧІ...

Не плутайте числівники з іншими частинами мови, що мають числове значення:
третина, п'ятірка, чверть — іменники;
двічі, утрьох, по-третє — прислівники;
подвоїти, потроїти — дієслова.

Якщо слова **багато, мало** узгоджено з іменником, то вони є **числівниками** (*багато учнів*), а якщо з дієсловом — то **прислівниками** (*багато читати*).

Кілька, кільканадцять, півтора - числівники

(числівник)

багато книжок

(числівник)

мало зошитів

(прислівник)

багато читати

(прислівник)

мало спати

Половина, третина, чверть — іменники

ВИБІРКОВА РОБОТА

□ Визначте, у яких словосполученнях ужито числівники (усно).

Трійка переможців, мало працювати, сорок сорочок, багато будинків, двічі запізнюватися, шосте лютого, кільканадцять сторінок, десяток зауважень, дев'ять десятих книжки, двійко курчат, отримати сімку, п'ять балів, чверть голосів, мільйон запитань, півтори дині, подвоїти статки, шестеро баскетболістів, виконати втрьох.

ЕКОЛОГІЯ СЛОВА

КУЛЬТУРА
МОВЛЕННЯ

ПРАВИЛЬНО

НЕПРАВИЛЬНО

Численні відвідувачі

багаточисленні відвідувачі

понад триста

більше ніж триста

приблизно сім відсотків

а не біля семи відсотків

борг становить три мільйони

борг складає три мільйона

стосується 18 століття

відноситься до 18 століття

наприкінці 19 століття

в кінці 19 століття;

50,3 відсотка

50,3 відсотків

кілька років тому

кілька років тому назад

Я – РЕДАКТОР

- Виправте, де потрібно, помилки в узгодженні числівників з іменниками й випишіть відредаговані словосполучення.

Семеро дівчат, двоє кошенят, трійко каченят, три професора, чотири олівця, півтора дні, двоє ножиць, два друзі, чотири лікарки, три осетина, два громадянина, чотири слобожанини, два племені, три поросяти, п'ятеро артисток, три бригадира, сімдесят чотири учнів, одна друга кімнати, шістдесят три літаки, два чоловіка й три жінки

Перевір!

ІНТЕРАКТИВНА ВПРАВА «УЗГОДЖЕННЯ ЧИСЛІВНИКА»

<https://learningapps.org/watch?v=fpvzwxvqjc2l>

